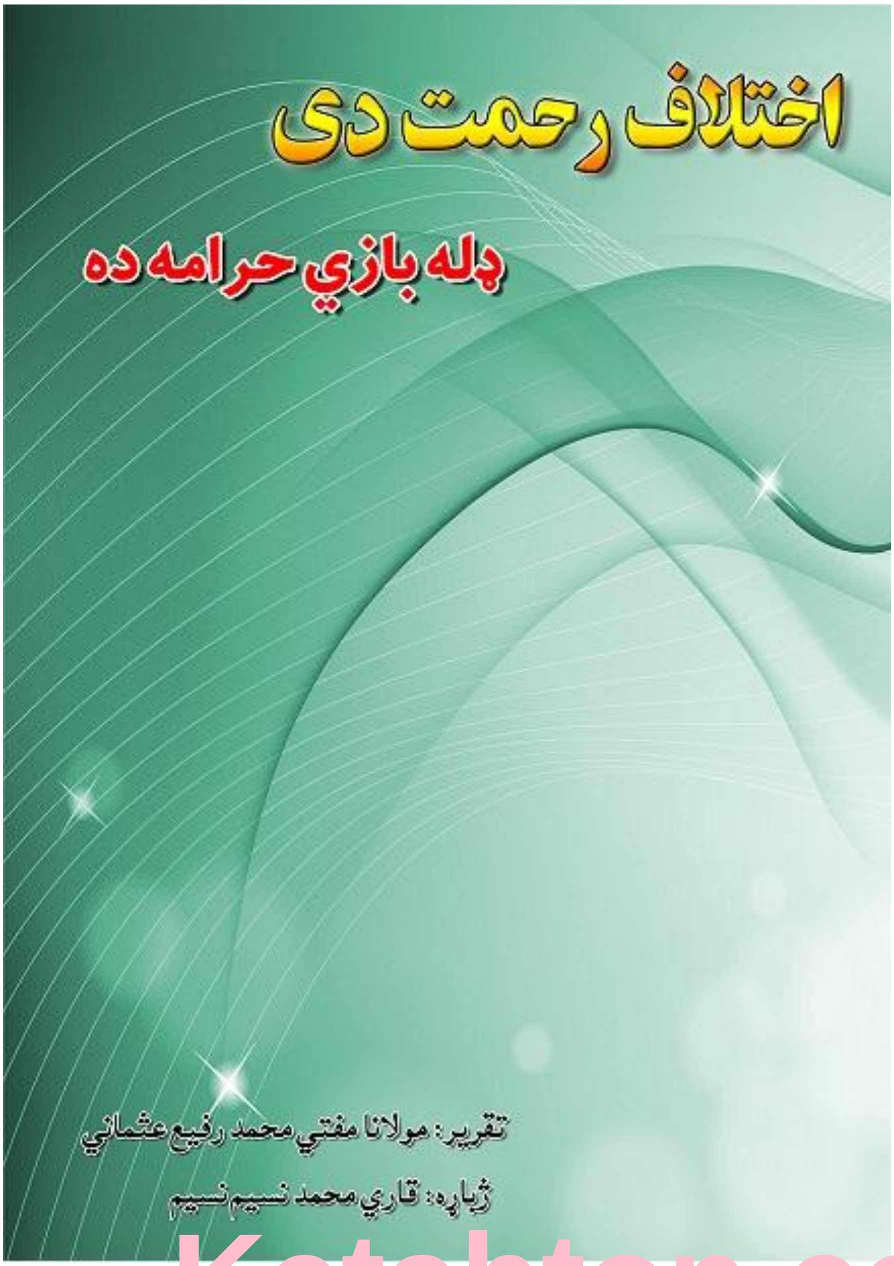

Ketabton.com

د تعليم الاسلام ويب پاڼې له خوا:

www.taleemulislam-radio.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اختلاف رحمت دی

ډله بازي حرامه ده

تقریر: مولانا مفتي محمد رفیع عثماني حفظه الله

ژباړه: قاري محمد نسیم نسیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب پېژندنه

د کتاب نوم: **اختلاف رحمت دی، ډله بازي حرامه ده**

مؤلف: مولانا مفتي محمد رفیع عثماني مد ظله

ژباړه: قاري محمد نسيم نسيم

د چاپ کال: قمري، ۱۴۳۴، ربيع الاول

اړيکي: ۰۷۰۰۳۲۱۴۷۹او ۰۷۰۰۳۵۹۵۴۲

چاپ چاري: احمد شاهي کتاب خانه (کابل بازار کندهار)

ددې کتاب د چاپ حقوق د خپرونکي سره خوندي دي!

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګڼه	سرلیک	مخ
۱	د ناشر وړاندیز	۱
۲	د سر خبري	۲
۳	د خطبې د ایت ژباړه	۳
۴	د یهودي پلانونو سره د مقابلې طریقه	۳
۵	د قران کریم یو خاص اسلوب	۵
٦	قرانکریم د حق معیار دی	۶
۷	که اختلاف په خپلو حدودو کې دننه وي نو ناوړه نه دی	۸
۸	بېله شکه اسلام یو دی، لیکن...	۱۰
۹	اختلاف څنګه رحمت ګرځي؟	۱۱
۱۰	د اختلاف تر څنګ تعظیم او احترام	۱۲
۱۱	د جمل او صفین د جګړې اړوند مشکل او جواب	۱۵
۱۲	یو مهم اصول	۱۶
۱۳	د رایې د اختلاف څخه چاره نسته	۱۸
۱۴	درې شیان	۱۹
۱۵	د تفرق او ډله بازۍ د جواز هیڅ صورت نسته	۲۰
۱٦	نهي عن المنکر څه وخت ضروري دی؟	۲۱
۱۷	د حضرت ابو سعید خدري ﷛ واقعه	۲۲
۱۸	د اختر په لمانځه کې سجده سهوه ولې معاف ده؟	۲۴
۱۹	حطیم یې ولې په بیت الله کې نه کړی شامل؟	۲۴
۲۰	د مسلمانانو د بربادۍ دوه اسباب	۲۵
۲۱	په دوو مغرورو کسانو کې هیڅکله اتفاق نه سي راتلای	۲۶
۲۲	مه خپل مسلک پرېږدئ او مه د بل په مسلک کار لرئ	۲۶
۲۳	خلاصه	۲۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناشر وړاندیز

مولانا مفتي محمد رفیع عثماني صاحب د دارالعلوم کراچي صدر تېر کال د عمرې د پاره سعودي عربستان ته تشریف وړی و. د دغه سفر په دوران کي چي د ۱۴۲۵ د جماد الاولی ۱۳ چي د ۲۰۰۴ کال د جولای د اولي سره سمون خوري، په جده کي د بهجت ایوب زنجاني صاحب په کور کي د پوهانو یوه منتخبه اجتماع وه. چي په دې غونډه کي مولانا صاحب په خپل نوبت سره ډېر ګټور او عظیم خطاب د قران کریم او احادیثو په رڼا کي و محمدي امت ته وکړی. د عوامو د ګټې په خاطر "ادارة المعارف کراچي ۱۴" ته دا بیان د یوه کتاب په شکل کي ټولني ته د وړاندي کولو سعادت حاصلیږي. الله تعالی دي یې په خپل دربار کي قبول وګرځوي او ویونکو ته دي د دې کتاب څخه د صحیح ګټې اخیستولو توفیق ورکړي. آمین

د دعا غوښتونکی
محمد مشتاق ستي
ادارة المعارف کراچي

ذوالحجه ۱۴۲۶ھ
مطابق جنوري ۲۰۰۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سر خبري

نحمده و نصلي على رسوله الكريم، اما بعد :

فَاعُوْذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ. بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٠٢﴾ وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا ۚ وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُم بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ فَأَنقَذَكُم مِّنْهَا ۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٠٣﴾

درنو او محترمو عزيزانو ! زه تر هر څه د مخه د ګران ورور محترم بهجت صاحب شکر ګذاريم چي هغه ددې فرصت خيال ساتلی او ستاسو درنو ډېر ممنون يم چي خپل قيمتي وخت مو را ويستی او ما کمزوري ته مو دا نيکمرغي را وبخښل چي ستاسو درنو په حضور کي د خپل زړه څه وويلای سم. الله تعالی دي تاسو ته ددې محبت جزاء خير درکړي. آمين

محترمو ! د جمله معترضه په ډول به دا خبره وکړم چي تاسو حضرات به شايد تعجب کوی چي ما احرام تړلی دی او ددې تر څنګ مي خولۍ هم پر سر ده او موزې مي هم په پښو دي. اصلاً خبره دا ده چي ما تر اوسه پوري لا خپل احرام شروع کړی نه دی. تاسو درنو ته معلومه ده چي احرام ددې لباس څخه نه شروع کيږي بلکه څنګه چي تلبيه د نيت سره څوک ووايي د هغه وخت

(c) ketabton.com: The Digital Library

څخه احرام شروع کيږي. خو کله چي د دې ځای څخه د روانېدو وخت سو نو ان شاءالله هغه وخت زه احرام شروع کوم.

د خطبې د ايت ژباړه

محترم بهجت صاحب ما ته دا ويلي وه چي که څه هم دا غونډه به ډېره مختصره وي خو په دې کي به د مختلفو تنظيمونو او مسلکونو سره تعلق لرونکي احباب موجود وي نو يو داسي بيان بايد وسي چي زموږ د ټولو لپاره ګټور وي. نو له همدې کبله ما د قران کريم هغه ايت انتخاب کړی چي ستاسو په مخ کي ما تلاوت کړی او د دې ايت ژباړه داسي ده:

"ای د ايمان خاوندانو ! د الله څخه و بيرېږئ څومره چي د ده څخه د بېرېدلو حق دی او تاسو ته دي مرګ نه راځي مګر په داسي حالت کي چي تاسو مسلمانان ياست. او تاسو د الله رسۍ په ټينګه ونيسئ او په خپل منځ کي مه مختلف (بې اتفاقه) کيږئ. او د الله تعالی هغه نعمت در ياد کړئ چي تاسو يو د بل دښمنان واست بيا الله تعالی ستاسو په زړونو کي الفت پيدا کړی او تاسو د ده په فضل سره وروڼه وګرځېدلاست..."

د يهودي پلانونو سره د مقابلې طريقه

په " إِذۡ كُنتُمۡ أَعۡدَآءً فَأَلَّفَ بَيۡنَ قُلُوبِكُمۡ... " کي د اوس او د خزرج د قبيلو د اختلافاتو طرف ته اشاره ده. دا دواړه د مدينې منورې د عربو مشهوري قبيلې وې، په کلونو کلونو يې ترمنځ د قتلونو او فسادونو لړۍ جاري وه. او يهوديان چي د مدينې په شا او خوا علاقه کي مقيم وه، هغو د غو دښمنيو ته لمن وهله او د همدغو اختلافاتو او جګړو څخه دوی ته مالي ګټه رسېدل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه چي د دې جګړو څخه د یهودو اسلحې خرڅېدلې چي په دې سره یهودو ډېره شتمني لاس ته راوړل او جنګېدونکو دواړو ډلو (اوس او خزرج) به د یهودو څخه قرض اخیستی چي پر دې باندي بیا هغو سود هم خوړی.
یهودیانو دې جنګو ته په لمن وهلو سره څه څه پلانونه او دسیسې جوړولې؟ هغه یو اوږد داستان دی او هغه داستان تقریباً همدغسي دی لکه څنګه چي نن سبا د مسلمانانو په خپل منځ کي په جنګولو سره تکرارېږي. په دغه ایت کي د هغه دسیسو سره د مقابلې کولو یوه طریقه ښودل سوې ده. او هغه طریقه تقوا اختیارول او په خپل منځ کي په اتفاق او اتحاد سره اوسېدل دي. په داسي حال کي چي تر ټولو مخکي دا حکم راته سوی دی:

" يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ..." یعني ای د ایمان خاوندانو د الله څخه وبېرېږئ. د الله څخه د بېري مطلب دا دی چي خپل ځانونه د هر قسم ګناهونو څخه وساتئ. د کوچنیو ګناهونو څخه یې هم وساتئ او د لویو ګناهو څخه یې هم وساتئ، د ښکاره ګناهو څخه هم او د پټو ګناهونو څخه هم. د حقوق الله اړوند ګناهونو څخه هم او د حقوق العباد اړوند ګناهونو څخه هم، د ظاهري اعضاوو د ګناهونو څخه هم او په زړه کي د پټو ګناهونو څخه هم ځانونه وساتئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قران کریم یو خاص اسلوب

د قرانکریم یو خاص اسلوب دا دی چي کله یو حکم کوي او چي هغه په ظاهره د بنده ګانو لپاره څه مشکل وي نو د دغه مشکل د حلولو طریقه هم ورښوي. دا چي په دې ایت کي یې د "تقوا" حکم کړی دی چي دا دومره آسانه کار نه دی بلکه د ژبي، غوږ، زړه، لاس او پښې د هر قسم ګناه څخه ساتل یو مشکل کار دی. خو د دې مشکل د اسانی لپاره یوه طریقه په سورت توبه کي په داسي ډول راځي:

يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَكُونُوا۟ مَعَ ٱلصَّـٰدِقِينَ ﴿١١٩﴾

ژباړه: ای ایمان والاوو! وبېرېږئ د الله څخه او د صادقینو سره واوسېږئ.

د "الصادقین" څخه مراد هغه خلک دي چي په ژبه هم رښتیني وي، په زړه کي هم رښتني وي، په عقیده کي هم رښتني وي او په عمل هم رښتني وي یعني د الله رښتني دوستان.

ګویا دا یې راته وښودل چي کله د الله د دوستانو سره اوسې نو تقوا لاس ته راوړل آسانه کیږي. او زموږ تجربه هم دا ده چي د الله والا خلګو سره په اوسېدولو د ګناهونو څخه ځان ساتنه آسانه کیږي. مثلاً که موږ د لسو پنځلسو ملګرو سره په یوه سفر روان سو، که هغه ټول ښه لمونځ ګذاره خلک وي، د ګناهو څخه خلاص خلک وي، متقي او پرهېزګاره خلک وي نو بیا د ګناهو د پاره هیڅ لاره نه پیدا کیږي بلکه ګناه کول مشکل وي. او که چیري موږ د فاسقانو او فاجرانو خلګو سره په سفر کي ووځو چي هغوی نه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمانځه پروا لري، نه د حلال او حرامو او نه د پاکۍ او ناپاکۍ پروا لري نو هلته خو بیا د اودس کول هم مشکل ، د لمانځه کول هم او د نورو ګناهو څخه ځان ساتل هم مشکل وي.

قرانکریم د حق معیار دی

او دلته یې پر تقوا باندي د عمل کولو معیار راوښوی هغه دا چي: " وَٱعۡتَصِمُواْ بِحَبۡلِ ٱللَّهِ جَمِيعٗا وَلَا تَفَرَّقُواْ..." یعني "د الله ﷻ رسۍ" یعني قرانکریم ټینګ ونیسئ. یعني دا یې راوښول چي که ټوله په ګډه سره قرانکریم په مضبوطۍ سره ونیسی یعني ټوله په ګډه سره پر دې عمل وکړی نو تقوا لاس ته راځي ځکه چي پر قران عمل کول په اصل کي تقوا ده.

ددې څخه معلومه سوه چي قران د حق معیار دی (حقه لار اصلاً په قرانکریم معلومیږي). او بیا چي قران کوم شی د حق معیار ټاکلی وي هغه هم د حق معیار دی. هغه داسي چي قرانکریم رسول الله ﷺ د حق معیار بللی دی، اصحاب کرام رضي الله عنهم یې د حق معیار بللي دي او د الله رښتني دوستان (اولیاء) یې د حق معیار بللي دي.

ګویا اوله خبره دا سوه چي قران باید خپل رهبر او رهنما وګرځول سي او پر هغه عمل وکړل سي. مګر موږ د یوه معلم د لارښوونې څخه پرته په قران مجید په پوره ډول نه سو پوهېدلای ځکه چي د انسان معلم کتاب نه وي بلکه انسان وي. د دنیا هیڅ علم او فن یوازې د کتاب د مطالعې څخه نه سي لاس ته راتللای. الله رب العزت د هر کتاب او هري صیحفې سره یو نبي رالیږی چي هغه یې ددې کتاب یا صیحفې معلم جوړیدی. قرانکریم د رسول الله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ﷺ په ذریعه رالیږل سوی دی او خپله قران مجید رسول الله صلی الله علیه وسلم د قران معلم ټاکلی دی. په سورت آل عمران کي د رسول الله ﷺ د پیغمبري د مقاصدو څخه دوه مقصده دا ښوودل سوی دي:

وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلۡكِتَٰبَ وَٱلۡحِكۡمَةَ... (۱۶۴)

ژباړه: او (رسول الله ﷺ) مؤمنانو ته قران او حکمت یعني د پوهې خبري ورښووي.

د رسول الله ﷺ په منصبي فرایضو کي دا خبره شامل کړل سوې ده چي هغه د قران مجید الفاظ هم امت ور وښوي او د قرانکریم معنی او مفهوم هم ور وښوي. دا مضمون په قران مجید کي تر څلورو په زیاتو ځایونو کي بیان سوی دی.
هیڅ کتاب د نبي څخه بغیر نه دی راغلی البته داسي ضرور پېښه سوې ده چي نبي راغلی دی خو کتاب نه دی راغلی. نو معلومه سوه چي په کتاب الله د پوهېدو او په هغه د عمل کولو لپاره معلم لازمي دی. د قران کریم معلم هغه د کونینو تاجدار، سرور عالم ﷺ دی، او بیاد هغه شاګردان چي دده څخه یې دا کتاب زده کړی دی هغه صحابه رضي الله عنهم د قران معلمان دي، او بیا د هغو شاګردان او بیا د هغو شاګردان (ددې کتاب معلمان دي) تر داسي اندازې چي دا سلسله الحمد لله تر اوسه پوري په تواتر سره را روانه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که اختلاف په خپلو حدودو کي دننه وي نو ناوړه نه دی

په دې ایت کي وروسته بل حکم دی چي: " تاسو د الله رسۍ په ټینګه ونیسئ او په خپل منځ کي مه بې اتفاقه کیږئ ."

دلته په خاص ډول په دې اعتبار سره د خاص پاملرني ضرورت دی چي قران مجید په دې ځای کي د "وَلَا تَفَرَّقُواْ " (په خپل منځ کي بې اتفاقي مه راولئ) لفظ استعمال کړی دی د " وَلا تَخْتَلِفُوْ اْ " (اختلاف مه کوئ) لفظ یې نه دی استعمال کړی ځکه چي اختلاف یعني د رایي اختلاف که چیري د قران او سنتو په تعبیر او تشریح کي وي، اخلاص، للهیت او د تقوا په موجودیت کي وي، خپله لویي ښکاره کول او د نورو د ذلیل کولو په نیت نه وي او اختلاف کونکی د قران او سنتو د تشریح کولو اهلیت ولري او په داسي مسائلو کي اختلاف وي چي په هغو کي واقعاً د رایي اختلاف راتللای سي (چي هغو ته په اصطلاح کي "مجتهد فیه" مسائل ویل کیږي یعني داسي مسائل چي د هغو په باره کي په قران اوسنتو کي کوم واضح حکم نه وي ورکول سوی) نو دغسي اختلاف مذموم (بد) نه دی بلکه محمود دی. د صحابه کرامو رضي الله عنهم ترمنځ هم د رایي دا ډول اختلاف موجود وو او دا اختلاف په هغو معاملاتو کي راغلی چي د هغو په اړه په قران او حدیث کي کوم واضح حکم موجود نه وو.

په بعضو حالاتو کي د رایي د اختلاف په نتیجه کي د صحابه کرامو رضي الله عنهم څخه ځینو پر یوه رایه عمل وکړی او نورو پر بله رایه عمل وکړی، نبي کریم صلی الله علیه وسلم پرې خبر سو نو ده مبارک پر هڅا اعتراض ونه فرمایه، مثال یې دا دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د احزاب د غزا څخه تر فارغېدو وروسته جبرائل امين عليه السلام د رسول الله ﷺ په خدمت کې حاضر سو او عرض يې وکړی چې: تاسو زغره ايسته کړل موږ خو لا تر اوسه نه ده ايسته کړې تاسو به اوس پر بنو قريظه باندي حمله کوی، نو نبي کريم ﷺ سمدستي صحابه کرامو ته د بنو قريظه خوا ته د تللو حکم ورکړی او ويې وفرمايل: لاَ يُصَلِّيَنَّ أَحَدٌ الْعَصْرَ إِلاَّ فِي بَنِي قُرَيْظَةَ. [1]
ژباړه: په تاسو کې دي هيڅوک د مازيګر لمونځ نه کوي مګر په بني قريظه کې (به يې کوي).

صحابه کرام رضي الله عنهم روان سول ليکن په لاره کې د مازيګر د لمانځه وخت راغلی، اوس سوال دا وو چې که چيري د مازيګر لمونځ په بنو قريظه کې اداء کوي نو لمونځ قضاء کيږي يا يې وخت مکروه کيږي او که يې دلته اداء کړي نو په ظاهره د رسول الله ﷺ نافرماني کيږي. د صحابه کرامو رضي الله عنهم دوې رايي او نظريې سوې، د يو څو صحابه کرامو رضي الله عنهم قول دا وو چې د رسول الله ﷺ مقصد دا وو چې موږ بايد ژر بنو قريظه ته ورسيږو تر داسي اندازې چې د مازيګر لمونځ هلته ورسوو، ګويا د لمانځه قضاء کول مقصد نه دی بلکي ژر رسېدل مقصد دی ليکن څرنګه چې اوس د مازيګر په وخت کې د ننه هلته رسېدل مشکل دي نو له دې لپاره موږ ته لمونځ هم دلته کول په کار دي.

١: رواه البخاري، كتاب المغازي، باب مَرْجَعِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم مِنَ الأَحْزَابِ وَمَخْرَجِهِ إِلَى بَنِي قُرَيْظَةَ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نورو صحابه کرامو ﷺ رايه بيا دا وه چي څرنګه چي د رسول الله ﷺ حکم دا وو چي د مازيګر لمونځ به په بنو قريظه کي کوو نو که قضاء وي يا اداء کول وي، په هر حال کي لمونځ هم هلته کول په کار دي. نو ځينو صحابه وو ﷺ په لاره کي لمونځ وکړی او ځيني هلته ورسېدل او لمونځ يې اداء کړی. وروسته دا واقعه د رسول الله ﷺ په حضور کي بيان کړل سوه نو ده مبارک ﷺ پر يوې ډلي لا هم ملامتيا ونه فرمايل.

ددې څخه دا خبره معلومه سوه چي که چيري د قران او سنتو په ارشاداتو کي د دوو معناګانو احتمال وي او د هغو څخه يو احتمال د علم خاوندان په اجتهاد کولو سره اختيار کړي او بعضي نور اهل علم بل احتمال اختيار کړي نو په هغوی کي هيڅ طرف ناجائز نه وي او پر دې باندي هيڅ اعتراض هم جائز نه دی، د فقهاوو د اختلاف حقيقت هم دا ډول دی.

بېله شکه اسلام يو دی، ليکن...

نن د فقهاوو اختلاف ته په بده سترګه کتل کيږي چي اسلام خو يو دی نو بيا دا حنفي، مالکي، شافعي او د حنبلي کېدلو څه مطلب دی؟ بېله شکه اسلام يو دی، الله تعالی يو دی، قران يو دی، قبله يوه ده، نبي ﷺ يو دی ليکن په همدغه يوه دين کي د ننه الله جَلَّ جَلَالُهُ دا (يو ډول) نرمي (تحرک) ايښی دی چي په ځينو احکاماتو کي د ننه يې مختلف امکانات او احتمالات کښېښول تر څو د هري زمانې فقها او مجتهدين د قران او سنتو پر دلائلو په غور کولو سره مسائل استنباط کړای سي او په داسي صورت کي د مجتهدينو د رايو ترمنځ اختلاف راتلل يو ظاهري خبره ده ليکن ددې اختلاف حق د هغه چا دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي په هغه کي د اجتهاد صلاحیت موجود وي، د قران او سنتو ماهر وي او د تر بحث لاندي مسائلو اړوند ټول احادیث دده په علم کي وي.

اختلاف څنګه رحمت جوړیږي؟

داسي خلګ چي کله په یوه مسئله کي د رایي اختلاف کوي، د رایي دا اختلاف د امت لپاره رحمت جوړیږي، هغه څنګه؟ ددې مثال داسي وبولی چي د یوې مسئلې اړوند د مجتهدینو دوه اقوال دي او دواړه اقوال پر دلائلو ولاړ دي لیکن قطعي دلائل د یوه فقیه سره لا هم نسته. اوس نو یو شخص د مجبوره کونکي حالاتو ښکار سو نو ددې زمانې د مفتي لپاره دا ګنجایش وي چي دی د هغه بل مجتهد پر قول فتوا ورکړي.

ددې برعکس په کوم بل هیواد کي دهغه د برعکس پر قول باندي د فتوا ورکولو سخته اړتیا رامنځته سوه نو د هغه ځای د مفتي لپاره ددې ګنجایش دی چي هغه د خپل مجتهد امام قول پریږدي دده پر مخالف قول باندي فتوا ورکړي. ګویا په یوه هیواد کي پر یوه قول فتوا ورکول سوه او په بل ملک کي ددې برعکس قول اختیار کړل سو، په همدې ډول په شریعت کي نرمي پیدا سوه او د امت لپاره رحمت جوړ سو، دې ته و فرمایل سول چي:

اختلاف امتي رحمة. [2]

۲: کشف الخفاء ج۱، ۶۶، رقم الحدیث: ۱۵۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اختلاف تر څنګ تعظیم او احترام

لیکن دا اختلاف دی "تفرّق" نه دی، د صحابه کرامو رضي الله عنهم ترمنځ هم اختلاف راغلی دی "تفرّق" نه دی راغلی، بې اتفاقي او جلا والی نه دی راغلی، د فقهاء کرامو ترمنځ هم اختلاف وو، "تفرّق" نه وو، فرقه بندي او ډله بازي نه ده سوې، حال دا چې د خپل منځي اختلاف سربېره مجتهدین امامانو یو د بل تعظیم او احترام کاوه او اوس هم د دوی د مسلکونو (مذهبونو) پیروان یو د بل سره په ډېر تعظیم او احترام سره وینې.

زه همدا اوس د اُردن ښخه راغلم، زما ټول کورنه شافعي مذهبه وه، شام ته ولاړم نو هلته ځني شافعي، ځني حنبلي او ځني حنفي مذهبه وه، لیکن زموږ د هغو ټولو سره دوستي وې. بعضي وخت په سفر کي داسي کېدل چې د ماپښین په وخت کي به زموږ ځینو ملګرو ویل چې موږ خو د ماځیګر لمونځ هم همدا اوس اوس اداء کوو (ځکه چې د دوی په مذهب کي ددې ګنجایش دی چې د سفر په حالت کي د ماځیګر لمونځ هم د ماپښین د لمانځه وروسته د ماپښین په وخت کي اداء کړل سي)، موږ ورته ویل چې ښه دی تاسو یې اداء کړی، موږ پر خپل وخت د ماځیګر لمونځ اداء کوو لیکن مینه، تعظیم او احترام پر خپل حال پاته وو.

د امام شافعي رحمة الله علیه او د ځینو نورو فقهاوو دا مذهب دی چې کله د جماعت لمونځ کېږي نو د مقتدي لپاره هم د سورت فاتحه ویل ضروري دي، په داسي حال کي چې د امام ابو حنیفه رحمة الله علیه په نزدد مقتدي لپاره په داسي صورت کي سورت فاتحه ویل جائز هم نه ده، دا یو ډېر لوی اختلاف دی، د لمانځه اړوند چې څه نور اختلافات دي هغه د افضل او غیر افضل

(c) ketabton.com: The Digital Library

(اختلافات) دي، ليکن دا اختلاف د وجوب او د عدم جواز دی، او دلائل د دواړو سره په قوي درجه سره سته، د قران کريم او صحيح احاديثو څخه دي.

امام شافعي رحمة الله عليه د امام محمد رحمة الله عليه شاګرد دی او امام محمد رحمة الله عليه د امام ابوحنيفه رحمة الله عليه شاګرد دی، امام شافعي رحمة الله عليه د امام ابوحنيفه رحمة الله عليه و مزار ته حاضر سو، هلته د لمانځه وخت راغلی، د امام شافعي رحمة الله عليه دا عام عادت وو چي هغه د امامت لپاره نه مخته کېدی ليکن دلته چي کله د جماعت وخت راغلی نو خپله د امامت لپاره وړاندي سو، لمونځ يې ورکړی او په لمانځه کي يې رفع اليدين ونه کړی (د رفع اليدين اختلاف د افضل او غيرافضل دی، د امام شافعي رحمة الله عليه په آند رفع اليدين کول افضل دی او د امام ابوحنيفه رحمة الله عليه په آند نه کول افضل دي).

کله چي د لمانځه څخه فارغه سو نو يوه شاګرد څني وپوښتل چي دا څه خبره ده؟ ستاسو عادت خو د امامت کولو نه وو دلته تاسو خپله مخته سولاست، او بيا مو رفع اليدين هم ونه کړی. ويې فرمايل چي رفع اليدين مي په دې خاطر ونه کړی چي دا زما په نزد افضل خو دی واجب خو نه دی، ما ته دلته په لمانځه کولو کي شرم راغلی چي زه د امام ابوحنيفه رحمة الله عليه د رايي خلاف عمل وکړم. او د امام لپاره ځکه مخته وړاندي سوم چي که ما د چا تر شا لمونځ کوی نو ما به سورت فاتحه ويلای ځکه چي زما د مسلک مطابق بېله دې څخه لمونځ نه کيږي مګر دلته د امام صاحب د مسلک پر خلاف کار کولو ماته شرم ودرېدی نو په دې خاطر زه (اوس په لمانځه کي) امام سوم ځکه چي امام ته د دواړو مذهبونو مطابق سورت فاتحه ويل ضروري ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا وو ددې خلکو یو تر بله احترام او تعظیم، کوم خلک چې دا اختلافات د ملامتیا ذریعه جوړوي، هغوی د انتهایي درجې بې دینۍ ښخه کار اخلي او یا د انتهایي درجې ناخبرۍ پر بنیاد دا خبري کوي! کوم حضرات چې د دغو اختلافاتو حقیقت پېژني، هغوی ته معلوم دي چې دا اختلافات محضي د الله جل جلاله لپاره وه، په دې کي د نفس هیڅ مداخله نه وه، بلکي کوم اختلافات چې د فقهاء کرامو ترمنځ وروسته سوي دي، دا د صحابه کرامو رضي الله عنهم ترمنځ هم موجود وه، دارنګه چې بعضي صحابه کرامو رضي الله عنهم "قرائت فاتحه خلف الامام" ویل ، لیکن بعضو نه ویل، بعضو رفع الیدین کوی خو بعضو نه کوی، بعضو آمین په لوړ آواز وایه خو بعضو نه وایه. د لمانځه د قصر په باره کي د حضرت عبدالله بن مسعود رضي الله عنه مسلک د حضرت عثماني غني رضي الله عنه د مسلک ښخه مختلف وو، دا ټولي خبري وې لیکن پر دې سربېره قران مجید د دوی په باره کي فرمایي:

أَشِدَّآءُ عَلَى ٱلْكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ ۚ. (سورة الفتح، ایت۲۹)

ژباړه: (صحابه کرام رضي الله عنهم) د کفارو په مقابله کي سخت او په خپل منځ کي نرم زړه دي.

قران مجید د امتیاز داطلایي کرښه ټولو صحابه کرامو ته ورکړې ده چي دوی په خپل منځ کي رحیم او کریم دي، معلومه سوه چي د دوی دا اختلاف خالص پر للهیت باندي ولاړ وو، پر نفس یا ضد باندي نه وو مبني.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جمل او صفین د جګړې اړوند مشکل او جواب

دلته یو څوک دا سوال کولای سي چي د جمل او صفین د جګړې کوم واقعات چي رامنځ ته سول، هلته یو د بل خلاف جګړې ته لاس واچول سوو ،دا څه شي وو؟ ایا دا تفرق وو او که اختلاف؟ جائز وو او که ناجائز؟ پر نفسانیت بنا وو او که پر للهیت بنا وو؟

ددې اصولي جواب خو په دې ایت کي ورکول سوی دی چي همدا اوس بیان کړل سوو چي د هغه څخه معلومیږي چي دا حضرات " رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ " وه، معلومه سوه چي د هغوی هیڅ جګړه د نفسانیت لپاره نه وه، حال دا چي ددې نورو پر دلائل هم سته چي تاریخ هغه محفوظ کړي دي.

۱:- د حضرت علي رضي الله عنه څخه د صفین د جګړې پر وخت دا وپوښتل سول چي د سبا په جنګ کي که موږ د خپل مخالف لښکر صحابه قتل کړو نو د هغو به څه حکم وي؟ ویې فرمایل چي هغوی به شهیدان وي، بیا یې ځني وپوښتل: که زموږ د لښکر کسان قتل کړي نو د هغو به څه حکم وي؟ ویې وفرمایل چي هغوی به هم شهیدان وي. همدا سوال د حضرت معاویه رضي الله عنه څخه هم وسو، هغه هم هغه جواب ورکړی کوم چي حضرت علي رضي الله عنه ورکړی وو[3]. ځکه چي دواړي ډلي د الله جل جلاله لپاره جنګېدلې نه د حکومت لپاره.

۳: مقدمه ابن خلدون، فصل ۳۰، ص۳۸۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲:- دوهم دلیل چي تاریخ ساتلی دی دا دی چي: د صفین د جنګ په زمانه کي دا خبر راورسېدی چي د روم عیسوی پاچا "قیصر" غواړي چي پر شام حمله وکړي نو حضرت معاویه رضی الله عنه هغه ته داسي خط ولیکی[4]:

" ستا د کومي ارادې خبر چي موږ ته رسېدلی دی، که تا پر دې باندي عمل وکړی نو زه د خپل ملګري (حضرت علي رضی الله عنه) سره صلح کوم او د هغه په تر ټولو مخکي صف کي درېږم او ستا طرف ته درځم او د بدبویه قسطنطنیې (استنبول) څخه توره ایره جوړوم او تا د پاچاهۍ څخه د زردکي په ډول راکاږم او داسي بزګر درڅخه جوړوم چي خنزیران به پیایي (څروي)."

دا د صحابه کرامو رضی الله عنهم شان وو، رښتیا خبره دا ده چي موږ صحابه کرام رضی الله عنهم د نن سبا پر سیاست پوهانو قیاسوو، ترمنځ یې د مځکي او آسمان فرق دی، موږ وګوره او صحابه کرام رضی الله عنهم وګوره! قران مجید او احادیث د هغو د فضائلو څخه ډک دي.

یو مهم اصول

یو مهم اصول د یادولو وړ دی چي زموږ والد ماجد (حضرت علامه مفتي محمد شفیع) رحمة الله علیه په خپل کتاب "**مقام صحابه** رضی الله عنهم" کي لیکلی دی، چي د هغه حاصل دا دی چي کله تاسو د تاریخ یو کتاب راواخلی نو تاسو ته به د بعضو صحابه کرامو رضی الله عنهم مثلاً د حضرت معاویه رضی الله عنه په اړه ډول ډول خبري په لاس درسي، نو حیران به سی چي د رسول الله صلی الله علیه وسلم صحابي حضرت معاویه

۴: تاج العروس: ج۷، ص۲۰۸، همدارنګه وګورئ: الغریب للخطابي، ج۲، ص۵۳۵، الفائق: ج۱، ۴۶، لسان العرب، ج۱، ص۱۱۶ او ص ۱۵۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

ﷺ داسي کوي؟! کله ییا د حضرت عمرو بن العاص ﷺ په اړه همداسي خبري مخي ته درځي او کله ییا د بل صحابي په اړه وي، لیکن خبره دا ده چي د تاریخي روایاتو سند په دومره اندازه قوي او مضبوط نه وي لکه څرنګه چي د احادیثو دا مضبوط وي او نه هم تاریخ پوهان د هغو ټاکل سوو شرائطو پابندي کوي د کومو شرائطو پابندي چي محدثین کوي. په تاریخي روایاتو کي کمزوره بلکه د درواغجنو راویانو روایتونه هم راځي، په داسي حال کي چي په احادیثو کي دننه په پلټنه سره اوبه او شیدي جلا سوي دي، او د صحابه کرامو ﷺ فضائل، د هغو بزرګي، د هغو پاکي او د هغو انصاف په قران کریم او متواترو احادیثو کي بیان کړل سوي دي، همدا وجه ده چي د صحابه کرامو ﷺ د تقدس (پاکۍ) مسئله د عقیدې مسئله ده او عقیده یا خود قران کریم څخه ثابتیږي او یا د متواترو احادیثو څخه ثابتیږي، د تاریخي روایاتو څخه خو چیري ثابتیږي بلکه د احادیثو د یو ډول "خبر واحد" څخه لا هم نه ثابتیږي. نو له همدې امله د صحابه کرامو ﷺ د عدالت داغونکي ځومره روایات چي په تاریخ کي وي هغه ټوله په کثافت دانۍ کي د غورځولو وړ دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رايي د اختلاف څخه چاره نسته

زموږ والد ماجد رحمة الله علیه عجبه خبره فرمایل، هغه دا چي په کوم ځای کي کومه قطعي خبره نه کیږي بلکي مختلف ډوله احتمالات وي او ډیر کسان پر هغه باندي غور او فکر کوي نو هلته د رايي د اختلاف څخه هیڅ چاره نسته. د رايي د اختلاف د نه کېدو صرف دوه صورتونه کېدلای سي: یا به ټول بې علمه وي چي یوه یو خبره وکړي نو ټول به يې سمدستي په ړندو سترګو ورسره مني او یا به ټوله منافقان وي چي رايه خو بل ډول وي مګر د ړانده تقلید په خاطر د خپل زړه خبره پټه کړي. لیکن که منافق هم نه وي او بې علمه هم نه وي بلکي عالمان او ديندار وي نو بيا به د رايي اختلاف خامخا راځي او دا (اختلاف) یوازي تر دیني مسائلو پوري خاص نه دی بلکي د هر علم او فن همدا حال دی. په ډاکټرانو کي اختلاف وي، په انجینرانو کي اختلاف وي، د قانون په تشریح کي د سترو محکمو ترمنځ اختلاف راځي، دا سي اختلاف ته هیچیري بد نه ویل کیږي. همدارنګه په قران او سنتو کي د صحابه کرامو رضي الله عنهم ترمنځ اختلاف راغلی او د مجتهدینو امامانو ترمنځ هم راغلی لیکن دا اختلاف دی "تفرق" نه دی، ډله بازي نه ده، اختلاف جائز دی، تفرق یعني سره جلا کېدل (بې اتفاقي او دښمني) کول جائز نه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

درې شیان

پر تفرق باندي د خبرو کولو څخه مخکي دا خبره په ذهن کي ولری چي د اختلاف اړوند چي کومي خبري وسوې، د هغه حاصل او خلاصه درې شیان دي:

یو دا چي کوم اختلاف چي د قران او سنتو پر بنیاد باندي د اخلاص او د الله جَلَّ جَلَالُہٗ لپاره وي او په اختلاف کونکي کي دا اهلیت موجود وي کوم چي د هغه لپاره ضروري دی نو دا اختلاف منع نه دی بلکي د امت لپاره رحمت دی.

دوهم دا چي دا اختلاف په داسي مسائلو کي وي چي قران او سنتو د هغه په اړه کومه قاطع فیصله نه وي کړې، داسي مسائل چي په هغه کي د اجتهاد ګنجایش وي یعني تر یوه د ډیرو رایو احتمال پکښې وي، په هغو کي چي هره ډله کومه رایه د دلائلو پر بنیاد قایمه کړي نو هغه ناجائزه او ناخوښه نه وي.

نو څرنګه چي هغه ناجائزه نه ده نو د چا لپاره بیا دا جائز نه ده چي بل یو د دې په خاطر وترټي. مثلاً یو شخص رفع الیدین کوي، بل یې نه کوي، کونکي ته یې دا جائز نه ده چي نه کونکی وترټي او نه کونکي ته هم دا جائز نه ده چي هغه کونکی وترټي ځکه چي دلته هیڅ رایه منکر نه ده او پر غیرمنکر باندي اعتراض کول خپله منکر دی.

دریمه خبره دا چي مثلاً مور وایو چي مور حنفي یو او فلانکی شافعي دی یامالکي دی او یا حنبلي دی نو ددې دا هیڅکله مطلب نه دی چي د امام ابوحنیفه رحمۃ اللہ علیہ قول یقیناً یقیناً صحیح دی او د امام شافعي رحمۃ اللہ علیہ قول او یا

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بل امام مثلاً امام احمد بن حنبل رحمة الله علیه قول یا د امام مالک رحمة الله علیه قول چي د دې په مقابل کي دی هغه نو یقیناً غلط دی، بلکي د دې مطلب دا وي چي زموږ قول " **مظنون الصواب**" او "**متحمل الخطاء**" دی، په داسي حال کي چي هغه بل قول "**مظنون الخطاء**" او "**متحمل الصواب**" دی. یعني غالب ګمان دا دی چي د امام ابو حنیفه رحمة الله علیه قول صحیح دی که څه هم د دې قول د غلطېدو احتمال هم سته او د نورو امامانو په اړه زموږ نظریه دا ده چي زموږ غالب ګمان دا دی چي هغه خطاء دی لیکن دا احتمال یې هم سته چي هغه دي صحیح وي.

د تفرق او ډله بازۍ د جواز هیڅ صورت نسته

دوهم شی "تفرق" دی یعني په مسلمانانو کي جلاوالی (بې اتفاقي) راوستل، دا دومره لویه ګناه ده چي شریعت په هیڅ حالت کي د دې اجازت نه دی ورکړی. د خنزیر غوښه چي څومره حرامه ده، د مسلمانانو سره جلاکول (په منځ کي دښمني راوستل) تر دې ډېر حرام کار دی! د خالصو انګورو شراب چیښل چي څومره لویه ګناه ده، په مسلمانانو کي جلاوالی راوستل تر دې لویه ګناه ده. تاسو وګورئ چي په بعضي انتهایي مجبورونکي حالاتو کي شریعت تر یوه حده د خنزیر د غوښو خوړلو او د شرابو چیښلو (مثلاً یو شخص د ډېري سختي لوږي یا تندي په خاطر هلاک کیږي او کوم حلال شی میسر نه وي نو دومره د خنزیر غوښي خوړل یا شراب چیښل چي په هغه سره ځان بچ کړي، د دې اجازت یې کړی دی) لیکن په مسلمانانو کي یې د جلاوالي (دښمنۍ) اجازت په هیڅ حالت کي نه دی ورکړی. څومره چي موږ په قران او سنتو کي غور کړی دی او څومره چي زموږ بزرګانو موږ ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاربنونه کړې ده، موږ ته هم دا په نظر راغلې ده چې د "تفرق" او فرقه یا ډلي جوړولو هیڅ صورت جائز نه دی.

نهي عن المنکر څه وخت ضروري دی؟

د نن زمانې یو لوی مصیبت همدا دی چې یو تر بله د رایي اختلاف د خپل منځي جنګ او جګړې او د بې اتفاقۍ او جلاکېدو ذریعه ګرځول سوې ده. د شیطان یوه لویه قاعده دا ده چې هغه عالم ته د عالم په شکل کي راځي، صوفي ته صوفي جوړ سي او ورته راځي او فقیه ته فقیه جوړ سي راځي او هغه داسي پوهوي چې ګوره فلانکي شخص دا غلط کار وکړی او د حق خبره (هغه) ته کول فرض عین ده او په حدیث شریف کي راغلي دي:

مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ وَذَلِكَ أَضْعَفُ الإِيمَانِ.[5]

ژباړه: په تاسو کي چې کوم شخص هم د کوم بد کار کړنه ووینې نو هغه دي یې په لاس سره منع کړي، که یې ددې طاقت نه وي نو په ژبه سره دي یې منع کړي، او که یې ددې هم طاقت نه وو نو په زړه سره دي یې بد وګڼي او دا دایمان تر ټولو کمزورې درجه ده.

لیکن شیطان دا خبره ځني هیروي چې هغه شخص چې کوم کار منع کول غواړي هغه خو بد کار نه دی! ځکه چې ددې تعلق د مجتهد فیه مسائلو سره دی او د شرعي دلیل پر بنیاد دی او که بد کار هم وي او پر دې باندي د اعتراض کولو (یا بندلو) باندي د بلي لویي فتنې پیدا کېدلو بېره وي نو په

۵: رواه مسلم، کتاب الایمان، باب کون النهي عن المنکر من الایمان.....الخ، ج۱، ص۵۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسي صورت کي "**نهي عن المنکر**" لا هم جائز نه دی، بلکي سکوت او چوپتیا واجب دي! په حدیث شریف کي چي راغلي دي چي: "مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ...الخ" دلته د استطاعت (طاقت لرلو) څخه صرف حسي استطاعت او حسي قدرت مراد نه دی بلکي په قدرت کي دا خبره هم داخل ده چي که د دې منکر کار د لیري کولو څخه د کوم بل منکر کار د پیدا کېدلو بېره وي یا په مسلمانانو کي د بې اتفاقۍ (دښمنۍ) بېره وي نو داسي ثابتیږي چي قدرت حاصل نه دی او دلته سکوت او چوپوالی واجبیږي.

د حضرت ابوسعید خدري رضي الله عنه واقعه

د دې مثال په صحیح مسلم کي د حضرت ابوسعید خدري رضي الله عنه دا واقعه ده چي د ده په زمانه کي مروان بن الحکم د مدیني منورې والي وو، ده (مروان) دا طریقه اختیار کړه چي د اختر په لمانځه کي یې خطبه د لمانځه څخه مخکي ورکول غوښتل، حضرت ابوسعید خدري رضي الله عنه او هغه عیدګاه ته یو ځای راغلي وه، حضرت ابوسعید خدري رضي الله عنه هغه د مصلی طرف ته ورمخ ته کړی تر څو د سنتو مطابق د اختر لمونځ مخته سي او خطبه وروسته سي، لیکن هغه منبر ته وختی نو یو شخص ودرېدی، هغه هیڅ سختي خبري ونه کړي لیکن صرف دا یوه جمله یې وویل:

الصَّلاَةُ قَبْلَ الْخُطْبَةِ

لمونځ تر خطبې مخکي کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکن مروان وویل چي هغه طریقه ترک (پاته) سوې ده، حضرت ابو سعید خدري AA ولاړ سو او ویې فرمایل:

أَمَّا هَذَا فَقَدْ قَضَى مَا عَلَيْهِ. (رواه مسلم، کتاب الایمان)

(دا شخص کوم چي دا مسئله یې بیان کړه) هغه دا فریضه اداء کړل چي دده پر ذمه وه.

اوس دلته د غور کولو خبره همدا ده چي دلته حضرت ابو سعید خدري ﷺ او هغه شخص لره دا قدرت حاصل وو چي دوی مروان ونیسي او د منبر څخه یې لاندي راکښته کړي لیکن شرعي قدرت یې نه درلودی! ځکه که یې داسي کړي وای نو جنګ او جګړه رامنځ ته کېده، ځني خلګ د حضرت ابو سعید خدري ﷺ پر طرف درېدل او ځني د مروان بن الحکم پر طرف کېدل چي ددې په نتیجه کي د مسلمانانو په منځ کي بې اتفاقي او درز پیدا کېدی. نو د حضرت ابو سعید خدري ﷺ ددې قول څخه دا معلومه سوه چي دلته یوائې په خبره سره د هغه پوهه کول کافي وه، د لاس د استعمالولو اجازت نه وو، نو معلومه سوه چي د منکر کار منع کول هم تر ددې شرط پوري مشروط دي چي په دې سره د مسلمانانو ترمنځ بې اتفاقي، جلاوالی او درز رانسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اختر په لمانځه کي سجده سهوه ولي معاف ده؟

ددې یو بل مثال دا دی چي د شریعت مسئله ده چي که په لمانځه کي واجب پاته سي نو سجده سهوه واجبېږي لیکن فقهاوو لیکلي دي چي که د اختر په لمانځه کي واجب پاته سي نو سجده سهوه دي نه کول کیږي، وجه یې دا بولي چي د اختر په لمانځه کي مجمع ډېره زیاته وي او د اختر د لمانځه طریقه د عامو لمونځو څخه یو څه مختلفه هم وي، که په دې کي سجده سهوه وکړل سي نو ډېر زیات خلک چي په پوره ډول د مسائلو څخه خبر نه وي نو هغوید وارخطایي ښکار کیږي، ځوک به سجده کوي، ځوک به سلام ګرځوي، ځوک به درېږي، بیا به ترمنځ جنګ جوړېږي، ځني خلګ به امام ته ګوته نیسي چي تا زموږ لمونځ را خراب کړی نو شریعت امت د جګړې کولو څخه د ساتني په خاطر دا حکم وکړی چي دلته سجده سهوه مه کوئ.

حطیم یې ولي په بیت الله کي نه کړی شامل؟

ددې یو بل ډېر واضح مثال دا دی چي بیت الله شریفه چي د ټول امت مسلمه تر قیامته پوري قبله ده، تاسو ته معلومه ده چي ددې سره نژدې یو څه حصه د "حطیم" په نامه یادېږي، دا په اصل کي د بیت الله حصه وه لیکن کله چي قریشو دا تعمیر کړل نو د دوی سره د پیسو کمی وو نو ځکه هغوی یو څه حصه پرېښول، په داسي حال کي چي د حضرت ابراهیم علیه السلام په واسطه ایښودل سوي بنیادونه د حطیم تر حصې پوري دي، حضرت رسول الله ﷺ یو ځل حضرت عایشې صدقې رضي الله عنها ته وفرمایل: که ستاسو قوم (یعني مسلمانانو) **حدیث العهد باالاسلام** نه وای (یعني که چیري دوی تازه اسلام نه وای قبول کړی) نو ما دا بیت الله د حضرت ابراهیم علیه السلام د بنیادونو مطابق

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړول (لیکن څنګه چې خلګ نوي مسلمانان سوي دي نو ځکه خطره ده چې که زه دا یوه حصه ونړوم او د حطیم حصه ورسره شامله کړم نو په نوي مسلمانانو کي به ځني کسان د اختلاف ښکار سي چې په دې سره په مسلمانانو کي د درز او بې اتفاقۍ بېره سته)[6].

وګورئ! رسول الله ﷺ مسلمانان د بې اتفاقۍ او جنګ څخه د ساتلو لپاره بیت الله چي تر قیامته د مسلمانانو قبله ده ناکمله پرېښول او تر اوسه لا همداسي نامکمله ده. په داسي حال کي چي دا د ټولي نړۍ د بیلونونو انسانانو قبله ده او د دې رتبه تر مسجد ډېره زیاته ده لیکن د مسلمانانو د بې اتفاقۍ، جنګ او جدل څخه د ساتني په خاطر یې دا همداسي نامکمله پرېښول.

د مسلمانانو د بربادۍ دوه اسباب

حضرت شیخ الهند رحمة الله علیه چي کله د انګرېزانو د مالټا د بندیخانې سختۍ او زحمتونه برداشت کړل او ازاد کړل سو نو بیرته یې دیوبند ته تشریف راوړی نو په یوه مجلس کي چي په هغه کي صرف علماء کرام وه داسي وفرمایل: موږ د مالټا د دې ټول قیام په وخت کي دوه سبقه زده کړل، په مجلس کي ډېر ستر ستر مشهوره علماء موجود وه، هغوی ټول ژر متوجه سول چي د خپل وخت امام چي دوې خبري زده کړي دي او راغلی دی، هغه به څومره مهمي خبري وي. نو ویې فرمایل: موږ دوه شیانو تباه کړي یو: یو د قران کریم څخه لیري والي، او بل د مسلمانانو د خپل منځي اختلاف. ما دا سبق

۶: بخاري، باب مَنْ تَرَكَ بَعْضَ الاِخْتِيَارِ مَخَافَةَ أَنْ يَقْصُرَ فَهْمُ بَعْضِ النَّاسِ....الخ، رقم الحديث: ۱۲۶، مسلم، رقم الحديث: ۱۳۳۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

راوړی دی چي د ژوند څومره لحظې چي پاته دي هغه به د قران مجید په خدمت کي او د مسلمانانو ترمنځ د اختلاف په ختمولو کي تیروو.
هره بدي تر یوه وخته او تر یوه حده تحمل کېدلای سي لیکن د مسلمانانو اختلاف او بېل والی په هیڅ حالت کي نه سي زغمل کېدلای.

په دوو مغرورو کسانو کي هیڅکله اتفاق نه سي راتلای

زموږ والد ماجد رحمة الله علیه به فرمایل چي د دوو مغرورو کسانو ترمنځ هیڅکله اتفاق نه سي راتللای، د اتحاد لپاره دا اړینه ده چي یو نفر د خپلو برېتونو د کښته کولو لپاره تیار سي، که دواړه خپل برېتونه لوړ ساتي نو هیڅکله به اتفاق نه وي.

مه خپل مسلک پرېږدئ او مه د بل په مسلک کار لرئ

څه کول په کار دي؟ د حکیم الامت حضرت تهانوي رحمة الله علیه ملفوظ چي ډېر لنډ دی د یادلو وړ دی هغه دا چي: " **مه خپل مسلک پرېږدئ او مه د بل په مسلک کار لرئ**". څوک چي د هري مسئلې پیروي کوي هغه دي په خپل مسلک عمل وکړي لیکن په نورو دي غرض نه لري، دا هم هغه خبره ده چي په مجتهد فیه مسائلو کي هیڅ جهت بد نه وي او کله چي بد نه دی نو پر دې اعتراض کول هم جائز نه دی.[7]

۷: د تقلید یا د مذهب د اثبات په اړه د نړۍ د مشهور او منلي عالم شیخ الاسلام علامه مفتي محمد تقي عثماني حفظه الله کتاب "د تقلید شرعي حیثیت" او همدارنګه د نړۍ د مشهوري اسلامي مدرسې دیوبند د محقق عالم علامه سرفراز خان صفدر رحمة الله علیه کتاب "الکلام المفید في اثبات التقلید" یقیناً پر دې موضوع بهتریني علمي منابع دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلاصه

نو زما د خبرو خلاصه دا راووتل چي اختلاف (په خپل حد کي) جائز دی او د اختلاف کونکو د نظریاتو احترام هم لازمي دی لیکن افتراق (بېل والی، بې اتفاقی، جنګ او شخړه) په هیڅ حال کي هم نه دی جائز، موږ د همدې افتراق له سببه تباه کېدونکي یو. د علامه اقبال ځني شعرونه ددې معاملې ډېره ښه ترجماني کوي، هغوی وویل چي:

منفعت ایک ہے اس قوم کی نقصان بھی ایک
ایک ہے سب کا نبی، دین بھی ایمان بھی ایک
حـــــرم پاک بھی ، اللہ بھی ، قران بھی ایک
کیا بڑی بات تھی ہوتی جو مسلمان بھی ایک
فـرقہ بندی ہے کہیں، اور کہیں ذاتیں ہیں
کیا زمانے میں پنپنے کی یہی باتیں ہیں

نن کفر زموږ د ختمولو لپاره سره یو سوي دي او موږ په خپل منځ کي یو د بل سره جنګونه او شخړي کوو! ضرورت ددې خبري دی چي هر یو په خپل مسلک عمل وکړي او د ورونو په ډول یو ځای سره واوسېږي او سره یو سي د کفر مقابله وکړي، الله تعالی دي موږ ته ددې توفیق رانصیب کړي، آمین.

وَآخِرُ دَعْوَانا أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِين

(c) ketabton.com: The Digital Library

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library